

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע | על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו חק

בס"ד, פר' ראש השנה תשפ"ז

בית יעקב

תקיעת שופר בראש השנה רק בפה טהור
וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצור הצרר
אתכם והרעתם בחצצרות ונזכרתם לפני ה'
אלקיכם ונושעתם מאיביכם (במדבר י ט).

בא לרמז על יום ראש השנה שהוא יום
הדין, והשטן מקטרג ומביא עונות בני ישראל
לפני ה' למשפט, ואותו היום צריכים לתקע
בשופר ממש, צריך שהשופות התוקעים
השופר יהיו מתקנים ונקיים, דאי לאו הכי אין
כאן תפלה ואין כאן שופר. וזהו שאמר וכי
תבאו מלחמה בארצכם, הוא יום ראש השנה
שאנו חוגגים כלי מלחמה נגד השטן, וכלי
המלחמה הם התפלה ותקיעת השופר. כשיהיו
שפותותיכם מתקנים כראוי, והרעתם בחצצרות,
דהינו השופות שלכם שהם החצצרות, כיון
שהם מתקנים כל מה שתעשה בהם רצוי
ומקבל. וזהו שאמר ונזכרתם לפני ה' אלקיכם
ונושעתם מאיביכם, הוא השטן המקטרג
עליכם: (פיתוחי חותם)

פיו של אדם צריך להיות כשופר שאינו נעשה אלא למצוה

ותקעו בהן ונועזו אליך כל העדה אל פתח
אהל מועד (במדבר י א).

אחר שאמר והיו לך למקרא העדה שבה
גרמו, שכשישמר גדול העם את פיו כראוי,
בהכרח יהיו דבריו מקבלים להם וישמעו לו
וילמדו ממנו ויעשו כמעשהו. וכשיהיו יחד
כל העדה פיהם שלם ומתפללים אל ה', בודאי
שתקבל תפלתם ותעשה רשם למעלה, וזהו
שאמר ותקעו בהן, דהינו כשתקרא העדה וגם
הם שמרו את פיהם מדברים בטלים, דלהכי
נקט רמז הדבור בלשון תקיעה, לרמז דהשומר
את פיו ואינו מדבר כי אם בדברים הגונים,
הוי דבורו דומיא דשופר דלא נתקן כי אם
לתקיעת מצוה, לפיכך נקרא השומר שפתיו
תוקע. והכי קאמר קרא, אם גם הקהל שמרו
שפותותיהם, והינו ותקעו בהן דקאמר, דהינו
שאינם מדברים כי אם דברים הגונים דומיא
דתקיעת שופר, וכיון דהכי הוא, ראויים הם,
ולפיכך ונועזו אליך כל העדה אל פתח אהל
מועד שהוא בית הכנסת: (פיתוחי חותם)

יראת יעקב

ספרי חיים, מתים וכוחה של התשובה

ושלשה ספרים נפתחים בראש השנה,
של צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים
לאלתר לחיים, ושל רשעים גמורים
נכתבים ונחתמים לאלתר [למיתה] (ראש
השנה טו).
אפשר לרמז, במה שאמר רבותינו
זכרונם לברכה (חגיגה טו), דאם זכה צדיק
נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, ואם
נתחב רשע נוטל חלקו וחלק חברו
בגיהנם. והנה זה הענין מחיי האדם, נכתב
ונחתם בספר, פלוני נטל חלקו וחלק
חברו בגן עדן. וכמו שפרשו המפרשים,
על מאמר (ראש השנה טו) שלשה ספרים
נפתחים בראש השנה, של צדיקים
גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים,
ושל רשעים גמורים נכתבים ונחתמים
לאלתר [למיתה]. ומקשים, והא קא
חזינו כמה צדיקים מתים בתוך שנתן,
וכמה רשעים מאריכים שנים רבות.
ותרצו המפרשים זה, דהכונה היא על
חיים של אותו עולם ועל המיתה של
אותו עולם, דאינו נקרא חי, רק מי
שזוכה לעולם החיים, ואינו נקרא מת,
רק מי שמת ונאבד זכרו מעולם החיים.
והנה פשוט הוא, דאף על פי שנכתב
הצדיק לחיים ונכתב הרשע למיתה,
אם חס ושלום סרח הצדיק חוזר ונכתב
למיתה, ואם חזר הרשע בתשובה חוזר
ונכתב לחיים, וזה יהיה עד שעת המיתה,
היא עקר החתימה. והכא נמי, מי שנכתב
לו בחייו שנטל חלקו וחלק חברו בגן
עדן, אם חזר חברו ועשה תשובה, יחזר
לו חלקו, ולא יזכה הצדיק בחלק הרשע
עד שימות הרשע בלי תשובה, אבל אם
חזר בתשובה חוזר לו חלקו שנכתב
לצדיק:

אם מת הרשע בלא תשובה וזכה הצדיק בחלקו
לעולם

אכן, אם לא יגאל עד מלאות לו שנה
תמימה, דהינו שלא שב בתשובה אפלו
בשנה אחרונה המשלמת ימיו, ומת בלי
תשובה. אז בזה וקם הבית [אשר בעיר],
אותו החלק אשר בגן עדן הנקראת עיר
ה'. אשר לו חמה, כתיב לא וקרינו לו,
לרמז, לזה הרשע לא יש חומה, שהרי
גדרו פרץ והרס ומכרו לאחר, ולצדיק
יש לו חומה, ועל ידי מעשיו הטובים
זכה בו לצמיחת מכירה חלוטה, לקנה
אותו לדתו, דהינו זה הצדיק שזכה
באותו חלק, קנה אותו לדורי דורות, לא
יצא מידו לעולם. ומה שאמר לא יצא
ביבל, דהינו כשימות זה הרשע ויבול
לקברות, לא יצא חלקו מיד הצדיק,
ויבול כמו לקברות יובל (ויבול כא לב), רק,
הצדיק זכה בחלק הרשע זכה גמורה
לעולם: (פיתוחי חותם)

עד שעת המיתה יכול הרשע לזכות בחלקו
בחזרה

וזהו שאמר (ויקרא כה, כט-ל) ואיש כי
ימכר בית מושב, דהינו האיש שהוא
רשע ומחמת רשעו נכתב עליו שחלקו
שיש לו בגן עדן נטלו חברו הצדיק,

באור יעקב

כי קדש הוא לאלקיו

כמו כל הערבים שונאי היהודים, גם השייך אל אסלאם, כאשר נתישב בתחלה על כסאו כשייך מסלמי, שגא אף הוא בתכלית השגאה את כל היהודים, אבל מפני מעשה שהיה שנה לגמרי את דעתו ביחד ליהודים. מנהג היה במרוקו, כשהשייך היה רוכב על סוסו, בכל מקום בו עבר, היו הכל חבים לקום לכבודו ולהשתחוות לו אפים ארצה. פעם רכב השייך על סוסו בדרכו אל המסגד להתפלל, כשאחריו רכבו שומרי ראשו. כל התושבים כמו כאמור והשתחוו לו, ואולם, באותה שעה ישב רבנו יעקב אביחצירא זי"ע א לפני חנותו של יהודי פלוני, וכאשר ראה את השייך וכבודו מתקרבים למקום, התרומם מכסאו ונכנס לתוך החנות כי לא רצה לקום מפני הגוי.

כאשר השייך הגיע רכוב על סוסו למול פתח החנות, נשאר לפתע הסוס תקוע במקומו מבלי יכלת לזוז הלאה. אמר השייך: 'ידאי נעשה כאן כשוף'. ולא די בכך, כשראה את כל היהודים נאספים במקום נתמלא השייך חמה גדולה, אבל אז נעמד לפניו נער יהודי וקרא ואמר לו: "יאי סיד, אדוניו רבי יעקב אביחצירא נמצא בחנות זו. אדם קדוש הוא, ובודאי מפני כבודו נשאר הסוס עומד ולא זז".

יד השייך מעל סוסו ונכנס לחנות, נגש לרבי יעקב ושאל אותו: "רבנו יעקב, למה נפנה כבודו ונכנס לתוך החנות פנימה?" השיבו רבנו: אני משתחוה רק לפני מלך מלכי המלכים". בשמעו כן, נתישבה דעתו של השייך אל אסלאם ואמר לרבנו, שברשותו לצאת ולשבת במקומו. השיב לו רבי יעקב: "אם תשבע לי שלא תשלח את ירך בבועל החנות אצא ואשוב על האבן. ועתה עלה על סוסך ותוכל להמשיך ללכת". וכך הנה. מאז ידע השייך אל אסלאם כי רבי יעקב אביחצירא איש קדוש הוא, ופחד לנגע בו ובעדתו.

בתקופה בה התגורר רבנו זי"ע במרוקו, היו שנים שמצבם של היהודים מצד שכניהם הערבים היה חמור מאוד. הערבים שגאו בתכלית השגאה את היהודים, כמו שהיו אומרים במרוקו 'עשרה קבין של שגאת יהודים ירדו לעולם, ותשעה מהם נטלו ערביי מרוקו', עד שבכל פעם בה יכלו גם להכות את היהודים נפש, היו עושים זאת מבלי להניד עפעף, ומבלי לתן בכלל דין וחשבון על מעשיהם.

גזרות שונות ומשונות גזרו הערבים על היהודים, כגון שלא לרכב על סוס, כיון שהגביא שלהם רכב על סוס. כמו כן גזרו על היהודים שלא להכנס בשערי העיר כשהם נועלים געלים, וכך כל היהודים, אם איש נקלה ואף אם איש נכבד היו חבים לחליץ את הנעלים לפני שער העיר ונכנסים יחפים לתוך העיר, זאת גם בימות הגשמים כאשר הבץ הטיט והרפש מלאו כל שביל ודרך, והיהודים נאלצו לבוסס את רגליהם בבץ וברפש.

לצד זאת הערבים גם העלילו על היהודים שהם לוקחים רבית קצוצה, ובשל כך פגעמים רבות היו הערבים מתנפלים על המלאכה (הרבע היהודי) וגוזלים וחוסמים מהיהודים מכל הבא ליד. והיהודים, בלית ברירה היו מקבלים עליהם את הדין, באמרום כי בתוך גופותיהם של הערבים הללו שוכנת נשמתו של המן הרשע.

באחד הימים הגיעו מרחוק קבוצות של ערבים צמאי דם אל העיר תאפילת באמרום: 'רוצים אנו לשחט רחל את כל היהודים וגם לעשות שפטים בשייך אל אסלאם מפני שלא הכרית זכר ישראל'. אבל השייך מנגד, אכן חס על יהודים, כל זאת משום שכבד ביותר את רבנו אביר יעקב זי"ע, וזאת משום מעשה שהיה:

קדושת יעקב

חיוב התשובה בימים הנוראים

בתשובה בשאר ימות השנה, אל תוסיף לעשות אונאה לעמיתך שהוא הקדוש ברוך הוא בראש השנה ובעשרת ימי תשובה ויום הכפורים, כי אם התעורר לשוב בימים הנוראים האלה. ויראת מאלהיך, בשמך 'ברוך קרא בחיל' הוא השופר, התעורר לשוב בתשובה שלמה, כי אני ה', נאמן לשלם שכר לשובים, ונאמן לפרע ממי שאינם שבים, ומי שלא שב בימים האלה בזמן הזה, עושה לי אונאה גדולה ועגשו כפול, לפיכך הזהר ויראת מאלהיך:

והתשובה שתשובו תהיה על מנת שמעתה ומעכשו לא תשובו לסורכם, רק מכאן והלאה ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו:

התשובה גורמת להשפיע ברכה ולהפך את הדינים לרחמים

וכשתעשו כך, ונתנה הארץ פריה, היא ארץ עליונה מלכות שמים, תשפיע לכם ברכה עד בלי די. ומה שחזר ואמר וישבתם לבטח עליה בא לרמוז, כמו שידוע ששם מ"ה הוא גימטריא 'אדם', והמלוי שלו 'ט גימטריא' תהו, וידוע שכל מלוי הוא דין, ולפיכך תהו שהיא נוקבא, והנוקבא כלה דיני, להכי גרמזה במלוי שהוא דין. והנה 'ט של המלוי, גימטריא בטח, לרמוז דכשתשובו בתשובה ותעשו רצון ה', המלוי שהוא 'ט והוא דין, יחזר לכם בטח, משום דהמלוי רומז לנוקבא שכלה דיני, ועכשו נהפך לרחמים וחזר בטח. ולפיכך אמר וישבתם לבטח עליה, על הארץ העליונה תשובו בטח ולא דין: (פיתוחי חותם)

ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך כי אני ה' אלקיכם. ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על הארץ לבטח. ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה

(ויקרא כה יז-ט).

אפשר לרמוז, דאם אתרע ונתרשלו ידיו של אדם מעשות תשובה בשאר ימות השנה, צריך בימים נוראים שהם ראש השנה ועשרת ימי תשובה ויום הכפורים להתעורר ולשוב, כמו שכתוב (עומס ג ו) 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, דהינן, דמי הוא זה ואיזהו אשר לבו קשה כאבן וישמע קול שופר ולא יחרד לבו ויתר ממקומו, ויתעורר לשוב בתשובה, כי השופר הוא 'ברוך קרא בחיל' (דניאל ג ד), וכן אמר, עורו ישנים מתרדמתכם, 'שובו בגים שובבים' (ירמיה ג יד, כב). וכל מי שאינו שב בימים אלה, אין זה אלא מנאץ ומכעיס בבוראו. אכן אם שב בימים האלה בתשובה שלמה, בודאי שמתקן כל מה שקלקל בשאר ימות השנה, ובלבד שלא יחזר לסורו. ובשובו בימים האלה, אף על פי שכבר גזר עליו דין, הקדוש ברוך הוא מהפכו עליו לרחמים:

הרמוז בפסוקים הללו

וזהו כגון הפסוקים: ולא תונו איש את עמיתו, עמיתו הנאמר כאן רומז על הקדוש ברוך הוא, הנקרא 'רעך ורע אביר' (משלי כו י). והנה את עמיתו עם שני כוללים, גימטריא 'זה יום ראש השנה'. עוד, עמיתו ראשי תבות עשרת ימי תשובה וכפור. לרמוז, דאם אתרע ולא חזרת